ESKİ ROMA UYGARLIĞI VE HEYKEL: YAĞMA – KOLEKSİYONCULUK

ANCIENT ROMAN CIVILIZATION AND SCULPTURE: PLUNDER AND COLLECTORSHIP

Özgür TURAK *

Anahtar Kelimeler: Roma Heykeli, Yunan Heykeli, Yağma, Koleksiyonculuk, Antik Kaynaklar
Keywords: Roman Sculpture, Greek Sculpture, Plunder, Collectorship, Ancient Sources

Makale Bilgisi
Başvuru: 30 Haziran 2017
Hakem Değerlendirmesi: 18 Temmuz 2017
Kabul: 8 Eylül 2017
DOI Numarası: 10.22520/tubaar.2017.21.007

Article Info
Received: June 30, 2017
Peer Review: July 18, 2017
Accepted: September 8, 2017
DOI Number: 10.22520/tubaar.2017.21.007

ÖZET

MÖ 753'den MS 476'ya kadar Akdeniz'in politik ve kültürel lideri olan Roma uygarlığının görkemli eserleri köklü kültürlerin sanatları ile yoğrularak evrilmiştir. Roma Sanatı içinde heykel ön plana çıkmıştır. Roma Cumhuriyet Dönemi, Romalıların Yunanlar ile karşılaştığı ve onların heykel sanatını tanıdıkları zaman dilimidir. Romalıların Yunan heykelini ilk zamanlarda yağma malzemesi ve değerli bir meta olarak gördüğü ve bu görüşün koleksiyonculuğu ortaya çıkardığı saptanmıştır. Romalı muhafazakarların başlangıçta yağmacılığa karşı çıktığı anlaşılmaktadır. Ancak ilerleyen yıllarda yağmanın ivme kazandığı ve elde edilen Yunan eserlerinin Romalılar için bir statü simgesi olmasıyla da koleksiyonculuğun yaygınlaştığı görülmektedir. Bu konuda en önemli kaynakları kuşkusuz antik yazarların aktardıkları oluşturmaktadır. Bu kaynaklardan, birçok Romalı aristokratın yanı sıra Romalı devlet adamı, hatip ve filozof Cicero'nun önemli bir koleksiyoner olduğunu öğreniyoruz. Cicero'nun, tuttuğu sanat simsarı ile olan yazışmaları, koleksiyonerliğin ne derece profesyonel yapıldığını ortaya koyar. Kent Roma'nın tüm bu gelişmelere paralel olarak MÖ 1.yüzyılın sonunda bir heykeltıraşi merkezi haline geldiği söylenebilir. Romalıların heykeli Yunan ile birlikte tanıdığını söylemek doğru değildir. Roma heykeli Etrüsk ve yerel İtalik halkların sanatlarını, Yunan sanatı ile birlikte erittiği potanın ürünü olmuştur.

* Yrd.Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Ordu Cad. No: 196, 34134, Fatih-İstanbul, E-mail: ozgurturak@gmail.com

ABSTRACT

Magnificent works of the Roman Civilization, which was the political and cultural leader of the Mediterranean area from 753 BC to 476 AD, has been evolved by intertwining the arts of the well-rooted cultures. The sculpture has come into prominence in Roman art. Republic period of Rome was the timeframe where the Romans have met the Greeks and knew their art sculptures. It was detected that the Romans have estimated those Greek sculptures as looting materials and valuable commodities in the first place, and that point of view has emerged the idea of collecting. It is understood that Roman conservatives have opposed looting in the earlier stages. However, in the following years, it is observed that looting has gained momentum, and obtained Greek works have become a status symbol for the Romans, thus collecting has become widespread. The most important sources on this subject are undoubtedly the narrations and statements of ancient writers. From these sources, we learned that, the philosopher Cicero was a great collector, besides many Roman aristocrats, Roman statesmen and orators. Cicero's correspondence with an art dealer which he held its records, reveals that how collectorship was conducted professionally. In parallel with these developments, it can be said that the city of Rome has become a center for sculptors at the end of the 1st century. It is not right to say that the Romans have met the sculpture thanks to Greeks, but the Roman sculpture has become the product of the pot where Etruscan and local Italic peoples' art were melted with the Greek art.

Roma Uygarlığı yaklaşık MÖ 753'den MS 476'ya kadar Akdeniz havzasının politik ve kültürel lideri olmuştur. Bu zaman diliminde Romalılar üç farklı yönetim süreci yaşadı: Krallık (MÖ 753-509), Cumhuriyet (MÖ 509-27) ve İmparatorluk (MÖ 27-MS 476). Toprakları, MS 2. yüzyılda batıda İber Yarımadası'ndan doğuda Mezopotamya'ya, kuzeyde Britanya'dan, güneyde Afrika'ya yaklaşık 6 milyon km2lik bir alanı kapsıyordu. Bu büyük uygarlığın sanatı bu geniş coğrafya da evrildi. Kültürün, "Roma Sanatı[1]" terimi içine sıkıştırılan görkemli eserleri, köklü kültürlerin sanatları ile yoğrularak, üretilmiş, eklektik bir "Akdeniz Sanatını" meydana getirmiştir. En büyük şansızlığı, Yunan sanatı ile karşılaştırıldığında başarısız olarak addedilmesidir[2].

Heykel, Roma sanatında, ona yüklenen politik anlamın da etkisiyle ön plana çıkmıştır. Yerel İtalik kültürler, Yunan ve Etrüsk kültürlerinin sanat öğeleri ile zenginleşen Cumhuriyet Dönemi heykeltıraşisini, Roma sanatı için bir devrim olarak nitelendirmek çok da yanlış olmayacaktır. Romalıların kendilerinden önce büyük bir heykel sanatı yaratmış olan Yunanlar ile karşılaştığı bu dönem, bir Romalının heykele olan bakışını yansıtır.

Bu makalede Roma uygarlığının Yunan heykel sanatıyla teması, bu sanata bakış açısı, savaşların getirdiği yağmacılık ve bunun sonucunda oluşan koleksiyonerlik incelenmiştir. Bu konu için en önemli kaynak kuşkusuz antik yazarlardır. Söz konusu kaynaklardan yağmacılık, kopya sanatı, ticaret gibi dönelerin yanı sıra koleksiyonerler ve sanat simsarlarının isimleri gibi önemli veriler de elde edilmektedir. Makalede bu kaynaklar değerlendirilerek okuyucunun gözünde bir Romalının Yunan heykeline bakışının yansıtılması amaçlanmıştır. Makalenin zaman sınırını Roma'nın yayılmacı politikasına bağlı olarak sınırlarını genişletmeye başladığı Cumhuriyet Dönem'i oluşturmaktadır. Bu bağlamda yağmacılık ve koleksiyonerliğe ortam hazırlayan dönemin siyasi gelişmeleri üzerinde kısaca durulmuştur. İncelenen antik verilerin yanı sıra makalenin kapsamı dışında tutulan Akdeniz'de bulunan batıklar[3] önemli bilgiler içerir ve Romalıların Yunan heykeline olan ilgisini ortaya koyar.

SİYASİ TARİH

MÖ 509 yılında Roma, Krallıktan Cumhuriyete geçmiştir. Geleneksel tarih anlatımına göre bu değişimin son kral Tarqunius Superbus'un Lucretia'ya tecavüzü sebeptir[4]. Yeni kurulan yönetim üç unsura sahiptir: Senato, Magistratlar ve Meclisler (Comitia Curiata gibi)[5]. Başlangıçta bu yeni yönetim anlayışı altında iki sosyal sınıf yer almaktaydı: aristokrat patricii'ler ve fakir pleb'ler. Magistratlar seçimle başa getirilmiş ve imperium yetkisi[6] ile donatılmışlardır. Bu yetkinin ve Roma ordusunun giderek güçlenmesi öncelikle İtalya ve çevresine ve zamanla Akdeniz'e yayılmaya yol açacaktır.

Yönetimin değişmesi, MÖ 6. yüzyıl Roma'sında kültürel ve sanatsal açıdan önemli farklılıklara yol açmamıştır. Arkeolojik verilerin de desteklediği Etrüsk etkisi MÖ5. yüzyılın özellikle ilk çeyreğinde kuvvetlidir. Patricii ve Pleb'ler arasındaki sınıf çatışması söz konusu yıllarda başlamıştır. MÖ 5. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte Roma'nın askeri gücü artmış, komşuları kuzeyindeki Etrüskler, doğu ve güneyindeki yerel halklar için büyük bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. Özellikle MÖ 396 yılında Veii'nin alınması ile artık Tiber, Roma nehri haline gelmiştir. MÖ 390 yılında Gal kavimlerinin istilası ile Roma gücünü kısa süreliğine yitirmiştir[7]. Komşularına karşı elde ettiği bu zaferler, Roma heykel sanatına direk yansır. Elde edilen zaferler sonucunda birçok eser yağmalanmıştır.

Gal istilasından sonra toparlanan Roma komşularına karşı tekrar gücünü hissettirmeye başlamıştır. MÖ 338 yılında tüm Latium'u kontrol altına alan Roma, Campania halkının yardım çağrısı üzerine onları tehdit eden Samnit'lere karşı savaşmak üzere çizmenin güneyine inmiştir. Tarihe Samnit savaşları olarak geçen çarpışmalar sonucunda Roma, MÖ 290 yılında Güney İtalya'ya (bölgede yer alan Yunan kentleri haricinde) hâkim olmuştur[8]. Bu süreçte Roma için bir tehdit oluşturan Gal kavimleri MÖ 280 yılında İtalya'dan sürülmüştür. İtalya'nın güneyindeki Yunan kentleri içinde en güçlüsü olan Tarentum'un Roma'ya karşı Epirus kralı Pyrrhus'dan yardım istemesi Yunan ve Roma'lıların karşı karşıya geldiği ilk önemli çarpışmadır. Yaklaşık 10 sene süren ve Piros savaşları olarak adlandırılan mücadele sonucunda MÖ 270 yılında Roma, Güney İtalya'yı da tamamen zapt ederek çizmedeki tek güç haline gelmeyi

[1] Roma Sanatı terimi, eklektik bir sanatı, geniş bir coğrafyada birçok sanat ekolünü bünyesinde barındıran bir anlayışı bünyesinde barındırır. Dinamiklerini Etrüsk, Yunan ve yerel İtalya kültürlerinin oluşturduğu, sanatçılarının genelinin Yunan olduğu bir sanata "Roma Sanatı" denilmesinin sebebi eserleri yaptıranların, yani ödemeyi yapan patronların Romalı olmasıdır.

[2] Batı kültürünün temelini oluşturduğuna inanılan Yunan sanatı daha dar bir coğrafyada, bir kültür bütünlüğü içinde gelişmiştir. Bu bağlamda iki farklı karaktere sahip olan Yunan ve Roma sanatını estetik açıdan karşılaştırıp, başarılı ya da başarısız gibi sonuçlara varmak kanımca doğru değildir.

[3] Durugönül 2011.

[4] Pollitt 1983: 14.

[5] Kershaw 2010: 258, vd., Pollitt 1983: 14-15.

[6] Imperium, Latincede emretmek, hükmetmek anlamına gelir. Bu yetkiye sahip olan kişiler orduya hükmedebildiği gibi yargıyı da ellerinde bulundurur. MÖ 366'da Praetor'luk oluşturulmuş ve bu yetki Konsullerin altında bulunan Praetor'lara da verilmiştir.

[7] Pollitt 1983: 17.

[8] Pollitt 1983: 22-23.

başarmıştır. Aynı zamanda Roma'nın kendi içindeki Patriici ve Pleb kavgası da çözülmüştür[9].

MÖ 3. yüzyılın ilk yarısı Roma'nın Akdeniz'e yayılmaya başladığı dönemdir. MÖ 264 yılında başlayan ve üç muharebe halinde MÖ 146 yılına kadar süren "Kartaca Savaşları" buna ön ayak olmuştur. Mamertinlerin[10] Sicilya'daki Messena kentini kuşatması dönemin Sicilya tiranı Hieron'un Kartaca ve Roma'dan yardım istemesine yol açmıştır. MÖ 264 yılında Romalılar ve Kartacalılar karşı karşıya gelmiş ve 30 yıllık savaş başlamıştır[11]. Savaşın sonunda Roma mutlak zafer kazanmış ve Kartaca'nın Kuzey Afrika ve İspanya'daki topraklarını ele geçirmiştir. Kartaca savaşları sırasında Roma'nın gücünün bölüneceğini düşünen Makedonya kralı V. Philippos, Makedonya'da Roma'ya karşı örgütlenerek bir birlik kuvveti oluşturmuş ve Roma'nın denetiminde olan Illyria'ya saldırmıştır. Bu durum, MÖ 214-167 yılları arasındaki "Makedon Savaşlarına" yol açmıştır[12]. Bu süreç, Roma'nın Yunanistan üzerinde hâkim olmaya başlamasına ön ayak olur. MÖ 197 yılında Konsul Flamininus kendini Yunan dünyasının koruyucusu ilan eder. Yeni Makedon kralı Perseus'un MÖ 171'de Roma'ya başkaldırması, MÖ 168 yılında Paullus'un Pydna zaferi ile sonuçlanacak, MÖ 147 yılında Makedonya'nın Roma eyaleti haline gelmesi ve MÖ 146 yılında Korinthos'un yağmalanması ile sonuçlanacak olaylar zincirini başlatacaktır[13]. Bu olaylar birçok Yunan heykelinin ganimet olarak yağmalanmasına, Roma heykeltıraşlığının Yunan etkisini yoğun olarak hissetmesine ve kopya sanatının başlamasına yol açmıştır[14].

Önemli siyasi ve askeri reformların ardından Roma, MÖ 120-63 yılları arasında Pontos kralı VI. Mithridates Eupator ile bir dizi savaşa girişmiştir[15]. Bu savaşları MÖ 88 yılında konsül seçilen Sulla yönetmiş, savaşı kazanmış ve Yunanistan ile Anadolu'ya girmiştir. MÖ 86 yılındaki Atina kuşatması ve kentin yağmalanması, birçok önemli heykelin Roma'ya getirilmesi sonucunu doğurmuştur. MÖ 83 yılında Roma'ya dönen Sulla, diktatör ilan edilmiştir. MÖ 79 yılında yerine daha önce birlikte savaştıkları Gnaeus Pompeius geçmiş, Anadolu'nun güney kıyılarında korsanlara karşı savaşmış, MÖ 66 yılında Mithridates'i yenilgiye uğratmıştır. MÖ 59 yılında konsül seçilen Julius Caesar, Pompeius ve Crassus ile birlikte üçlü yönetim olarak bilinen I. Triumvirliği kurmuştur. Üçlü yönetimin dağılması ile Caesar MÖ 46 yılında on yıl boyunca diktatör seçilmiş, suikaste uğradığı MÖ 44 yılında ise öbür boyu diktatör olarak göreve gelmiştir. Caesar'ın ölümünden sonra yeğeni G. Octavius, M. Antonius ve Lepidus ile beraber II. Triumvirliği oluştursa da süregelen siyasi anlaşmazlıklar, MÖ 31 yılında Aktium deniz savaşına yol açmıştır. G. Octavius'un MÖ 27 yılında Augustus unvanı ile imparator ilan edilmesi ile Roma Cumhuriyeti son bulmuştur[16].

GLYPTOTHEK: KENT ROMA YAĞMA VE TRIUMPH'LAR

Roma Cumhuriyet Dönemi tarihinde önemli bir yer tutan ve Roma'nın büyük bir imparatorluk haline gelmesine yol açan savaşların heykeltıraşi sanatına doğrudan etkisi vardır. Roma'nın MÖ 5-4. yüzyılda İtalya'daki yayılmacı politikası çok sayıda kentin yağmalanması ile sonuçlanmıştır. Keltler, Etrüsk, Sabin, Samnit ve diğer yerel halklar ile yapılan savaşlar ve çok sayıda heykelin başkent Roma'ya getirildiğini antik kaynaklar aracılığıyla öğrenmekteyiz[17]. Roma Cumhuriyet'inin Akdeniz'e yayılması ile başlayan süreç ve özellikle Yunanlar ile yaptıkları savaşlar, Romalıları Yunan heykel sanatı ile tanıştırmış, heykele olan ilgilerini arttırmıştır. Bu savaşlar sonucunda başkentte düzenlenen triumphlar[18], Yunan başyapıtlarının İtalya'ya girmesine yol açmıştır. Getirilen eserler, kamusal alanlarda sergilenmeye başlamış; bunun sonucunda Romalıların Yunan eserlerine olan ilgileri artmış ve zamanla özel koleksiyonerlerin doğması kaçınılmaz olmuştur. Bununla beraber Yunan heykeline olan talebin fazlalığı kopyacılığın da ortaya çıkmasında önemli bir etken olmuştur.

Yunan başyapıtlarının teşhir edildiği bu triumphlar, antik yazarlarca güzümüze aktarılmıştır. Söz konusu kaynaklardan bir Romalının yağmacılığa karşı olan bakış açısı, heykellerin elde edilen ganimetler içindeki yeri, yağma edilen eserlerin sanatçıları, eserlerin nitelik ve nicelikleri, yağmacılarının kimlikleri gibi verilere ulaşılmaktadır.

MÖ 264-133 yılları arasındaki dönem Roma'nın Akdeniz'e yayıldığı ve egemenliğini kabul ettirdiği

[9] Pollitt 1983: 23-24.

[10] Mamertinler (Mars'ın oğulları) Syracusai kralı Agathokles (M.Ö.304-289) emrindeki İtalyan paralı askerler.

[11] Tekin 2008: 203.

[12] Tekin 2008: 206 vd.; Faulkner 2008: 120 vd.

[13] Pollitt 1983: 30-31.

[14] Özgan 2013.

[15] Tekin 2008: 213 vd.

[16] Pollitt 1983: 63.

[17] Pollit 1983: 24-25.

[18] Triumph'lar yani zafer alayları Roma kültüründe önemli bir yere sahiptir. Roma askeri zaferleri ile baş tanrı Jupiter, doğrudan ilgilidir. Zafer kazanan komutan (triumphator) kente girerek, Kapitol tepesine gelir ve burada Jupiter'e kurban sunar. Jupiter'in atribülerini taşıyan ve onunla özdeşleşen triumphator, askerleri, esirleri ve elde edilen ganimetler ile beraber Jupiter tapınağına gelir. Detaylı bilgi için bkz. Pollitt 1983: 10.

yıllardır. Sicilya, Güney İtalya, Makedonya, Kartaca ve Yunanistan'daki askeri zaferler ve sonucunda düzenlenen triumphlar çok sayıda heykelin Roma'ya gelmesine yol açmıştır.

MÖ 211 yılında M. C. Marcellus, Sicilya'daki Syracusai kentini ele geçirmiştir. Plutharkos, generalin kenti yağmaladığını, birçok heykeli Roma'ya getirdiğini anlatır[19]. Kendisinin bu eserlerin triumphunda önemli bir etki yaratacağının ve Roma için önemli süsler olacağının farkında olduğunu aktarır. Ancak metnin devamında Plutharkos'un Marcellus'u övmek yerine yerdiği anlaşılmaktadır. Yazar, Tarentum'u fetheden general F. Q. Maximus'un kentteki heykellere dokunmadığını sadece para ve değerli diğer eşyaları getirdiği için Romalı yaşlıların ona daha fazla saygı duyduğunu belirtir. Marcellus, yaşlıların gözünde tanrılara saygısızlık etmiş, onları bir köle gibi Roma'ya getirmiştir. Livius[20], Marcellus'un Syracusai'ı yağmalamasının, ganimetlerin Roma'ya getirilmesinin savaşın bir gereği olduğunu vurgular. Fakat devamında yağmalamanın hemen hemen kutsal olan her yerde arttığını ve bunun bir ahlaksızlık olduğunu anlatır. Tarihçi bir diğer kitabında Cato'nun yaptığı bir söylevi aktarır[21]. Cato, Roma'nın Yunanistan ve Anadolu'daki genişlemesinin sonucunda elde edilecek zenginliğin Roma'ya zarar vereceğini belirtmiş, zenginliğin kendilerini esir alacağını anlatmıştır. Konuşmasında Syracusai yağmasına da gönderme yapmıştır. Birçok insanın Atina ve Korinth'in zenginliklerini, onların eserlerini övmesinden, kendi tanrılarının tapınaklarındaki terrakotta antefikslerle dalga geçmelerinden duyduğu rahatsızlığı da dile getirir.

Plutharkos ve Livius'un aktardıkları bilgilerden muhafazakâr Romalıların, yağmalardan rahatsız olduklarını, bunların Roma geleneklerine zarar vereceğinden kaygı duyduğunu anlıyoruz. Ancak Romalı muhafazakârların bu kaygıları ve karşı duruşlarının pek etkili olmadığı ve yağma ile triumphların artarak devam ettiği de görülmektedir.

MÖ 209 yılında F.Q. Maximus tarafından Tarentum kuşatması ve zaptı, yukarıda da söz edildiği gibi triumphatorun heykelleri ganimet olarak görmemesi ile meşhurdur. Ancak bazı antik kaynaklarda Lysippos'un Herakles'inin Roma'ya Maximus tarafından getirtildiği anlatılmaktadır[22].

Livius[23], Flamininus'un MÖ 198 yılında Euboia adasındaki Eretria kentini zapt etmesini aktardığı kitabında heykel ve resimlerin kentin zenginliğinin üstünde bir kaliteye sahip olduğundan söz eder. Yazar, MÖ 194 yılında yapılan triumph için şu satırları kaleme almıştır: "Triumph üç gün sürdü. İlk gün ele geçirilen silah ve askeri teçhizatlar ile bronz ve mermerden çok sayıda heykel sergilendi. Bu heykeller, Philippos tarafından Yunan kentlerinden yağmalanmış olan eserlerdi."[24].

M.F. Nobilior'un MÖ 189 yılında Ambrakia'yı alması ve MÖ 187 yılında Roma'da düzenlediği triumphda Polybius'dan[25] öğrendiğimize göre çok sayıda tanrı heykeli taşınmıştır. Livius[26], aynı triumphda 285 bronz ve 230 mermer heykelin yer aldığının altını çizmektedir. En görkemli zafer alaylarından biri, A. Paullus'un MÖ 168 yılında yaptığı Pydna triumph'udur. Plutharkos'un aktardığına göre üç gün süren triumph'da heykeller, resimler ve kolosal tasvirler 250 araba ile ancak taşınabilmiştir[27]. MÖ 148 yılında Makedonya'nın tamamen fethedilmesinden söz eden Velleius Paterculus (I.,11,2-5), Q. Metellus'un Makedonya'dan süvari heykelleri getirdiğinden söz eder. Süvarilerden oluşan bu grubun Büyük İskender'in Lysippos'a yaptırttığı grup olduğunu aktarır[28]. Cicero[29], MÖ 146 yılında P. Scipio Afrikanus'un yaptığı Kartaca triumphunda Sicilya'dan yağmalanan çok sayıda heykelin Roma'ya getirildiğini bildirir.

Yine MÖ 146 yılında yapılan Korinthos yağması ile çok sayıda heykel Roma'ya taşınmıştır. General L. Mummius'un kentte bulunan heykel ve resimleri yağmaladığını ve bu eserler ile tüm İtalya'yı donattığını de Viris Illustribus 60'dan öğreniyoruz[30]. Korinthos yağmasından çok sayıda antik yazar söz etmiştir[31].

Roma sanatının gelişmesinde önemli yapı taşlarından birini de Doğu Hellen dünyası ile olan temas oluşturur. Sanatın tüm dallarında farkındalık yaratan doğunun bu zenginliği Roma heykeltıraşlığının gelişiminde büyük rol oynamıştır. Asya'nın Roma üzerindeki etkisi antik kaynaklarda da karşımıza çıkar[32]. Roma'nın L. Scipio ve M. Vulso önderliğinde Seleukos kralı Antiokhos'u

[19] Marcellus 21.
[20] XXV, 40, 1-3.
[21] XXXIV, 4, 1-4.
[22] Lysippos'un oturan Herakles heykeli kastedilmektedir. Bu heykel Tarentum'dan Roma'ya getirilmiş daha sonra Constantinapolis'e götürülmüştür. Eser, MS 1204 yılında Frank istilasında yok edilmiştir. Heykel için detaylı bilgi ve Tarentum'dan yağmalandığından söz eden antik kaynaklar için bkz. Pollitt 1990: 101 vd.
[23] XXXII, 16, 17.
[24] XXXIV, 52, 4-5.
[25] XXI, 30, 9.
[26] XXXIX, 5, 13-16.
[27] A. Paullus, 32-33.
[28] Pollitt 1983: 45.
[29] Verr. II, II, 3.
[30] De Viris Illustribus, Roma Cumhuriyet Döneminin önemli kişilerinin biyografilerinin bulunduğu, MS 4. yüzyılda yazıldığı düşünülen bir eserdir. Pollitt 1983: 47.
[31] Korinthos yağması ile ilgili bkz: Pollit 1983: 46-47.
[32] Detaylı bilgi için bkz. Pollitt 1983: 34-41.

yenmesi sonucunda yapılan görkemli triumph Asya'nın zenginliğinin Roma'ya getirmiştir. Livius[33], Scipio'nun triumphunda alayda bulunan ganimetlerin istatistiki bilgisini verirken 134 kent tasvirinin[34] de taşındığından söz eder.

Geç Cumhuriyet Dönemi'nde yağmacılık devam etmiştir. Sulla'nın Atina'yı tahribi ve MÖ 81 yılında Roma'daki triumphu ön plana çıkanlardandır. Antik yazarlar, Atina'dan yağmalanan ve zafer alayında sergilenen eserler içinde heykeller hakkında detaylı bilgiler vermez[35]. MÖ 61 yılında G. Pompeius'un Asya zaferleri için gerçekleştirdiği triumph'da Pontos kralı Pharnakes I ve Mithridates Eupator'un gümüş heykellerinin taşındığını Plinius[36] günümüze aktarmıştır.

Romalıların ilk zamanlarda Yunan heykeline ganimet olarak baktıklarını söyleyebiliriz. MÖ 3.yüzyılla başlayan Yunan zaferleri ve özellikle MÖ 146 yılında Korinthos'un yağmalanması kent Roma'yı Yunan sanat eserleri ile doldurmuş olmalıdır. Bu bölümü Cicero'nun sözleri ile sonuçlandırmak yanlış olmayacaktır[37].

"Sanat eserleri bakımından çok zengin olan Syracusai kentini ele geçiren M. Marcellus'a ne diyebilirim? Asya'da savaşmış ve kralları dize getirmiş L. Scipio'ya ne denir? Kral Philippos ve Makedonya'yı Roma'ya bağımlı yapan Flamininus'a ne söylenir? Gücü ve erdemi ile kral Perseus'un üstesinden gelen Paullus'a ne denir? Muhteşem güzelliğe ve sanatsal zenginliğe sahip Korinthos'u tahrip eden, aynı zamanda Boiotia ve Akhaia'yı Roma hakimiyeti altına alan L. Mummius'a ne söylenir? Bu adamların evleri onur ve erdemle dolu, heykel ve resimden yoksundur. Ve tüm kent ile tapınaklar, tıpkı İtalya'nın diğer yerlerindeki gibi bu adamların hediyeleri ve anıtları ile süslüdür."

KOLEKSİYONERLER, KOLEKSİYONLAR, SANAT SİMSARLARI

Kelime anlamı ile koleksiyonculuk ilgi duyulan bir nesnenin toplanması, korunması ve sergilenmesidir. Antik Romalılar önceki bölümde anlatılan olaylar dizisi sonucunda Yunan olan her şeyi isteyen birer koleksiyonere dönüşmüştür. İlk başlarda birtakım Romalı muhafazakârların-Cato gibi-karşı çıkmalarına rağmen, orta Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren Yunan eserlerinin toplanmasına mâni olunamamıştır. Ganimetlerin Roma'da boy göstermesi triumphator'un kariyeri için önemli bir basamaktı. Bir Romalı general kentini ele geçirdiği ganimetlerle süslerle kendilerini Roma tarihinin bir parçası olarak görebilecektir. Bu güdüyle kente getirdikleri eserleri beğenen Romalı zenginler onları elde etmek istemiş olmalıdır. Roma koleksiyonerliğinin temelinde, eserlerin onlara sahip olanın bilgeliği, kültürel, politik ve askeri yetilerini göstermesi fikri yatar[38].

Romalı birçok zengin aile zamanla koleksiyonlar oluşturmaya başlamış ve MÖ 1. yüzyılda sayıları bir hayli artmıştır. Eserleri, kamu yapıları ve özel villalarında sergiledikleri[39] bilinir. Koleksiyonlarını oluşturmak ya da geliştirmek isteyenler eserlere, Yunanistan ya da Sicilya'daki aracılar/simsarlar sayesinde ulaşırdı[40]. Simsarlar eseri seçer, satın alır ve alıcıya ulaşımını sağlardı. Tüm bu verilere antik yazarların detaylı anlatımları sayesinde ulaşıyoruz.

Roma Cumhuriyet tarihi önemli koleksiyonerlerinden biri Gaius Verres'tir. Kendisi MÖ 80 yılında Kilikia valisi, MÖ 73-70 yılları arasında ise Sicilya propraetor'u görevlerini üslenmiştir. Verres, koleksiyonerlikten daha ziyade yağmacı ya da hırsız olarak görülmüştür[41]. Sicilya'yı o kadar talan etmiştir ki yerli halk onu senatoya şikâyet etmiş ve yargılanmasını sağlamıştır. Bu davada savcı olarak Cicero, savunma avukatı olarak ise Hortensius görev yapmıştır. Aynı zamanda bu iki isim de birer koleksiyonerdir. Cicero, Verres'in davasını kaleme almıştır, Verres'in hangi sanat eserlerini çaldığını, bu işte kimlerin ona aracı olduğu gibi önemli bilgileri aktarmıştır. Cicero ilk olarak Verres'in Yunanistan ve Anadolu'daki hırsızlıklarından söz eder. Metinden, Verres'in Khios, Halikarnassos, Tenedos ve Erythrai'dan heykeller çaldığı daha sonra Samos Hera kutsal alanında da hırsızlıklarda bulunduğunu öğrenmekteyiz. Dava esnasında Cicero, Verres'e dönerek eve çok güzel heykeller ve resimler getirdiğini, bunu inkâr etmemesi gerektiğini söyler. Samos Hera tapınağının girişinde duran iki heykelin şu anda evinin impluviumunda durduğunu bildirir[42]. Savcı, daha sonra davanın asıl konusunu oluşturan Sicilya

[33] XXXVII, 59-3-5.

[34] Yazar burada simulacrum kelimesini kullanmıştır. Kelime, Latincede tasvir, biçim, suret, heykelcik gibi anlamlara gelmektedir. Söz konusu triumph'da taşınanlar kent modelleri ya da kenti simgeleyen heykeller (personifikasyonlar) olmalıdır.

[35] Pollitt 1983: 63-64.

[36] N.H.XXXIII, 151.

[37] Verr. II, I, 55.

[38] Rutledge 2012: 33.

[39] Koleksiyonculukla doğrudan ilgili olan sergileme konusu makalenin kapsamı dışında tutulmuştur. Bu konu İ.Ü. Arkeoloji Bölümü Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı araştırma görevlisi F. Nihal Köseoğlu tarafından hazırlanmakta olan "Antik Dönem Heykellerinin Sergilenmesi: Sergileme ve Müzecilik Tarihi Açısından Genel Bir Değerlendirme" başlıklı yüksek lisans tezinde incelenecektir.

[40] Mattush 1997: 52.

[41] Pollitt 1983: 66.

[42] Verr. II, I, 49-51, 61.

yağmalarından söz eder[43]: "İddia ediyorum çok zengin ve eski, birçok yerleşimi olan Sicilya'da ne Korinth ne de Delos işi gümüş vazolar, altın ya da fildişi eserler, gemma ya da inciler, bronz, mermer ya da fildişi heykeller, bitmiş veya daha bitirilmemiş resimler, yün goblenlerin hepsi, Verres tarafından istenmiş, incelenmiş ve eğer hoşuna gitmişse çalınmıştır".

Thermaeli (Sicilya) Sytsthenius'un Verres'e karşı tanıklık yapmak için Sicilya'dan kaçıp, Cicero'ya sığınmasının anlatıldığı bölüm oldukça ilgi çekicidir. Verres, Sicilya'da iken zengin bir aile mensubu olan Sthenius'un evinde konuk olmuştur. Sthenius'un Verres'in evindeki değerli eşyaların çalınmasından rahatsız olduğu ve en sonunda Verres'in Thermae'nin kamusal alanlarında duran heykellere göz dikmesine dayanamadığı ve dava için Roma'ya geldiği anlatılır[44].

Davanın devamında MÖ 1. yüzyıl sanat marketini anlatan önemli bilgilere yer verilir. Cicero, Heius isimli bir sanat koleksiyoncusundan söz eder. Sicilya Messinalı bu kişi Myron, Praksiteles ve Polykleitos'un eserlerinin de içinde bulunduğu önemli bir koleksiyona sahiptir. Heius, eserlerini 6,500 sestersiusa Verres'e satmıştır[45]. Cicero'nun iddiası, bu eserlerin ederinden çok düşük fiyata satıldığını ve dolayısıyla Verres'in Heius'u eserlerini satmaya zorladığıdır. Metinlerde Verres'in sayısız hırsızlıklarından söz edilir. Yağmalanan eserlerde çok fazla sayıda kült heykeli bulunur. Metinler içinde en önemlilerinden biri de Verres'in bu hırsızlıkları yaparken iki tedarikçi tutmuş olduğudur[46]: Hieron ve Tlepolemos. İlki ressam, ikincisi ise balmumundan modeller yapan bir sanatçıdır. Bu ikiliyi sanat simsarı olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Cicero, bu ikilinin Kibyra'lı kardeşler olduklarını, burada yaşarken kendi yurttaşları tarafından Apollon kutsal alanının talanında şüpheli olarak görüldüklerini belirtir. Hieron ve Tlepolemos kardeşler bir süre Verres için çalışmış, ona eser tedarik etmişlerdir.

Bu noktada gerçek anlamda bir koleksiyoner olan Cicero'dan[47] söz etmek gerekir. Cicero, Yunan sanatına çok büyük ilgi duymuş ve topladığı eserleri Tusculum'daki villasında sergilemiştir. Arkadaşı ve aynı zamanda sanat simsarı olan Atticus'a[48] mektuplar yazarak eser temin etmesi istemiştir. Günümüze ulaşan mektuplar bir koleksiyonerin eserlere olan tutkusunu, onları elde etmek için harcadığı serveti, aracılarla kurduğu ilişkiyi ve eserlerin ne şekilde ulaştırıldığı hakkında birçok veriyi bizlere sunmaktadır. Cicero'nun koleksiyonunu MÖ 70'li yıllarda oluşturmaya başladığı söylenebilir.

Cicero MÖ 68 yılında yazdığı mektubunda[49]: "sana rica ediyorum gymnasionum için -ki sen mekanıma yabancı değilsin- uygun olan herhangi bir eser bulursan elden kaçırma." Aynı yıl yazdığı diğer mektubunda[50] ise "senin için problem olmazsa Tusculum'daki villam için ne gerekiyorsa al. Orası zor bir günün ardından dinlenebildiğim tek yer". Bu pasajlardan Cicero'nun Atina'da yaşayan Atticus'un sanat zevkine güvendiğini, Atticus'un evini ve Cicero'nun ihtiyaçlarını bildiği anlaşılır. Tusculum'da[51] villasındaki gymnasionun ise Platon'un Akademisi gibi bir okul olduğu düşünülmektedir.

MÖ 67: "Yazdıkların doğrultusunda Megara heykelleri için L.Cincius'a 20,400 sesters ödedim. Söz ettiğin bronz başlı, pentelikon mermerinden hermeler şimdiden bana büyük bir haz verdi. Bunları bana en kısa zamanda göndermen için ve aynı zamanda mekanıma, zevkime uygun diğer heykel ve eserler için dua ediyorum. Eserlerin bana ulaşması konusunda büyük bir heyecan duyuyorum. Yardımını bekliyorum. Lentulus'a ait gemi yoksa eserleri hangi limandan istersen yükleyebilirsin[52]".

Bu metinde iki isim ön plana çıkmaktadır. İlki Lucius Cincius'tur. Bu kişi hakkında çok fazla bilgi bulunmaz. Kendisi Cicero'dan eserler için yüklü miktarda parayı alıp, Atticus'a iletecek kişidir. Atticus'un bölgedeki temsilcisi olabilir. Diğer isim ise gemi taşımacılığından sorumlu Lentulus'tur. Eserler, muhtemelen Atina'nın limanı Piraeus'dan yüklenecektir. Metinden ayrıca Cicero'nun eserleri öğrenince heyecanlandığını ve eserlere bir an önce sahip olmak istediğini anlıyoruz.

MÖ 67: "Mektuplarının araları açıldı. Senin Roma'ya giden birini bulmanın benim Atina'ya giden birini bulmamdan daha kolay olduğunu düşünüyorum. Ben Roma'dayım emin olabilirsin, senin Atina'da olduğunu düşünüyorum[53]".

"Bana mektubunda söz ettiğin Megara heykellerini ve hermeleri şevkle bekliyorum. Akademim için uygun

[43] Verr. II, IV, I.
[44] Verr II, II, 83-85; Tempest 2011: 48.
[45] Verr. II, IV, 12-14.
[46] Verr. II, IV, 30-31.
[47] Marcus Tullius Cicero, MÖ 106-43 yılları arasında yaşamış Romalı devlet adamı, filozof, hatip ve yazardır.
[48] Titus Pomponius Atticus, MÖ 109-32 yılları arasında yaşamıştır. Cicero ile birlikte eğitim almıştır. Romalı olmasına rağmen uzun süre Atina'da yaşadığı için Atticus ismini almıştır.
[49] ad Atticum I, 6,2.
[50] ad Atticum I, 5.5.
[51] Roma'nın güneydoğusunda yer alan Tusculum'daki villanın yeri tespit edilememiştir. Cicero'nun mektuplarını buradan yazdığı düşünülmektedir.
[52] ad Atticum I.8.2.
[53] ad Atticum I.9.1.

gördüğün eserleri göndermekte tereddüt etme, benim hazineme güven. Gymnasionum için uygun olan şeyleri talep ediyorum. Lentulus gemileri için söz verdi. Sana bu işe özen göstermen için yalvarıyorum[54]".

Cicero, eserlerin ona bir an önce ulaşması için sabırsızlanıyor. Atticus'dan haber alamadığı için biraz endişe duymuş olmalı, bunu Lentulus'la kendisinin temas kurmasından anlıyoruz. Atticus'un Atina'da olup olmadığından emin olmak istiyor. Atticus'un bir sanat simsarı olduğu kesin, belki de eser temin etmek için Atina dışında dolaşıyor. Acaba Atticus'un Cicero dışında başka müşterileri var mı? Kendisi de bir koleksiyoner mi? Bu iki soruyu cevaplamamız ne yazık ki şimdilik imkânsız. Bir diğer soru ise temin edilen eserler, sevkiyattan önce bir depoda saklanıyor muydu? Mattush, bu eserlerin Atticus'un Atina'da çalışmasından hareketle Piraeus'da bir depo da olabileceğini belirtir[55]. Bu alan Piraeus'daki, Sulla'nın kenti tahrip ettiğinde zarar gördüğü bilinen, içerisinde yüklenmek için bronz ve mermer heykellerin saklandığı tespit edilen depo olabilir[56].

Cicero'nun MÖ 67 yılında yazdığı diğer bir mektuptan[57] istediği heykeller ve Hermerakles[58]'in en kısa zamanda gönderilmesini, aynı şekilde gymnasiumu ve güreş sahasına uygun eserlerin temin edilmesini istediği anlaşılıyor. Aynı zamanda bir takım kabartmalar temin edilmesini de rica ediyor. Aynı yılın sonunda yazdığı mektup da şu ibareler yer alır[59]: "Benim için gönderdiğin eserler Caieta'ya[60] indi. Onları görmeye ve getirtmeye şansım olmadı. Ancak bana ulaştırması için bir adama para verdim. Zahmetlerin için sana teşekkür ederim."

Cicero MÖ 66 yılının başlarında yazdığı mektubundan[61] beğendiği başka eserler bir sonraki sevkiyatın yeri öğrenilir.

"Hermathena[62] hakkında yazdıkların tatmin edici. Bu akademi için çok uygun bir eser.....daha önce yazdığın gibi gymnasionumu mümkün olduğu kadar çok sanat eseri ile donatmak istiyorum. Daha önce bana gönderdiğin eserleri daha görmedim. Şu an Formiae'deler[63]. Onları Tusculum'daki villama getirtmeliyim. Caieta'yı zengin olmaya başlayınca dekore edeceğim".

Cicero'nun eserlerine kavuştuğu daha sonraki mektubundan anlaşılır[64]. Dört yıl sonra MÖ 61 yılında bir başka arkadaşı M.F.Gallus'a, eline geçen eserlerden memnun kalmadığını bildiren bir mektup yazar (ad Familiares VII.23.1-3)[65]. Gallus'un da Cicero'ya eser temin ettiği anlaşılmaktadır. Cicero, bu eserleri kesinlikle beğenmemiş ve ödeme yapmak istememektedir. Gallus'a 'sadece benim istediğim heykelleri alsaydın, sorun olmayacaktı' diye serzenişte bulunur. Gallus'un bu eserleri kendi beğenisi ile aldığını, bu bağlamda da onun zevkine aslında güvendiğini yazmıştır. Mektubuna şu şekilde devam eder: "eğer Damasippos şartlara uysaydı daha memnun olurdum. Gerçek şu ki bu satın alınanlardan hiçbirini istemiyorum." Mektubun devamında Cicero için bakkha grup heykelleri satın alındığı okunuyor. Ancak Cicero'nun söz konusu heykelleri beğenmediğini anlıyoruz. Bu durumu Gallus'a şöyle izah ediyor: "Bakkhantes'i Metellus'un Mousaları ile mi karşılaştırıyorsun? Ne benzerlikleri var? …….en azından Mousaları kütüphaneme koyardım. Bakkhantes heykellerini evimde nereye koyacağım?..... sana benim bildiğim spesifik eserler için para ödedim. Ben daha çok dekoratif etki yapan, palaestrama gymnasionuma uygun eserleri tercih ederim. Mars heykelini ne yapayım. …..benim tercihim Mercurius heykeli olurdu. Düşünüyorum da Avianus ile iş yapmalıyım". Mektubun devamında eleştirisini bitiren Cicero, eserleri nereden ve ne zaman alacağını, nakil işlerini nasıl yapacağını sorar.

Cicero'nun Gallus'a yazdığı mektupta iki isim ön plana çıkar. Damasippos ve Avianius. İlki bahçeleri heykel ile süsleyen ve heykel satan bir sanat simsarıdır. İkincisi MÖ 1.yüzyılda Roma'da çalışan, sevilen Yunan eserlerinin kopyasını yapan heykeltıraş Avainus Evander olabilir[66].

Verres'in savunma avukatı Hortensius[67] da tıpkı Cicero gibi bir koleksiyonerdir. Plinius[68], Korinthos heykelciklerinden söz ederken Hortensius'un da bu heykelciklere sahip olduğunu belirtir. Aynı zamanda ünlü hatibin Verres'den bir sphenks heykeli aldığını da belirtir. Yazar aynı zamanda Hortensius'un Kydias'ın Argonautların tasvir edildiği resmine 144,000 sestersius ödediğini bildirir[69].

Roma Cumhuriyet Dönemi'nin en geniş koleksiyonlarından birine, J. Caesar, M. Antonius ve Augustus ile arkadaş olan G. Asinius Pollio sahipti (MÖ 76-MS 5). Plinius[70], koleksiyonu hakkında detaylı bilgiler sunar: "zevkli bir adam olan Asinius Pollio, sanat koleksiyonunun

[54] ad Atticum I.9.2.
[55] Mattush 1997: 57.
[56] Depoda yapılan kazılarda dört bronz heykel, bronz kalkanlar, bronz tiyatro maskesi, iki mermer herme, iki mermer Artemis Kindyas bulunmuştur. Mattush 1997: 24-25.
[57] ad Atticum I.10.3.
[58] Hermes ve Herakles başlı, çift taraflı herme.
[59] ad Atticum 1.3.1.
[60] Modern Gaeta. Roma'nın 128 km. güneydoğusundaki liman.
[61] ad Atticum I.4.3.
[62] Hermes ve Athena başlı, çift taraflı herme.
[63] Modern Formia. Caieta ile komşu liman. Metinden Cicero'nun Caieta'da mülkü olduğu anlaşılmaktadır.
[64] ad Atticum I.1.5.
[65] Pollitt 1987: 78.
[66] Pollitt 1983: 89.
[67] Quintius Hortensius Hortalus, M.Ö.114-50 yılları arasında yaşamış Romalı hatiptir.
[68] N.H.XXXIV, 48.
[69] N.H. XXXV, 130.
[70] N.H. XXXVI, 33.

görülmesini isterdi. Koleksiyonunda Arkesilaos'un Kenthaurosların taşıdığı Nympheler grubu, Kleomenes'in Thespiades'i, Heniokhos'un Okeanos ve Jupiter'i, Stephanos'un Appiades'i, Tauriskos'un Hermeerotes'i, Papylos'un Jupiter Hospitalis'i, Rhodos'dan getirilen Apollonios ve Tauriskos'un Dirke grubu……. Aynı yerde Eutykhides'in Liber Pater'i yer alırdı".

Pontos kralı VI. Mithridates ile savaşmış, Lucius L. Luculus'un da (MÖ 117-56) önemli bir koleksiyonu olduğunu antik kaynaklar vasıtasıyla öğrenmekteyiz. Plutharkos, Lucullus'un yaşamını kaleme aldığı eserinde sanatın her dalına ilgi duyduğunu, çok yüksek paralar harcayarak resim ve heykeller satın aldığını aktarır[71].

Arkeolojik veriler, özellikle de villa kazıları[72], Romalıların koleksiyonerliğe olan düşkünlüklerini ortaya koyar. Herculaneum'daki Villa Papyri örneği Romalı aristokratların eklektik bakış açısını yansıtır. Villa'da bulunan heykeller arkaistik, neoklasik ve Hellenistik Dönem'e ait eserlerdir[73].

Küçük bir köyden, Akdeniz dünyasına hükmeden süper bir güç olan Roma Cumhuriyeti, MÖ 2-1.yüzyıllarda bir heykeltıraşlık merkezi haline gelmiştir. Zengin Romalılar, Yunan heykeltıraşlarından kendileri için heykeller, portreler, kabartmalar gibi eserler yapmalarını istiyorlardı. Aynı zamanda Romalı koleksiyonerlerin ve zenginlerin Klasik Yunan heykellerinin kopyalarını[74] yaptırdıkları da bilinir[75]. Başkentin bu noktaya gelmesinde MÖ 5. yüzyılda sıklaşan, bir politika haline gelen yayılmacılığın ve özellikle MÖ 3.-2.yüzyıllardaki yağmacılığın etkisi olmuştur. Pollit'in kaynaklar üzerinden yaptığı araştırmaya göre Hellenistik Dönem'in sonunda kamu binaları ve kutsal alanlarda Praksiteles'in 14, Skopas'ın 8, Lysippos'un 4, Euphanor'un ve Myron'un 3, Pheidias ve Polykleitos'un 2 eseri bulunduğu anlaşılmaktadır[76].

Romalıların, Yunan heykellerine olan bu düşkünlüğü heykeltıraşlara da yeni iş imkânı tanımıştır. Sanatçılar ya kopyalar yapmış ya da Klasik gelenekte varyantlar üzerinde çalışmıştır[77]. MÖ 2. yüzyıldan itibaren kopyaların artışı, Romalıların Yunan heykeline olan talebi ile doğru orantılıdır[78]. MÖ 1.yüzyılıda iki okulun Romalıların bu taleplerini karşıladıkları görülmektedir: kent Roma'da Pasiteles ve Atina atölyesi. Güney İtalya kökenli bir Yunan olan heykeltıraş Pasiteles aynı zamanda bir yazar ve eleştirmendi. Beş ciltlik kitabı muhtemelen Klasik eserleri konu alıyordu. O ve öğrencilerinin kurduğu okul, geç Cumhuriyet Dönemi'nde Roma pazarına hâkim olmuştur. Diğer bir atölye de eserleri Athenaios olarak imzalayan Atina atölyesiydi. Klasik Atina eserlerini kopya pazarına sokuyorlardı. Bu atölye hem baş eserler hem portreler hem de dekoratif heykeltıraşlık eserleri yapıyordu. Bu dönem sanatçıları arasında Venus Genetriks kült heykelini yapan Atinalı Arkesilaos da sayılmalıdır[79].

DEĞERLENDİRME

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde gelenekçi Romalıların (Cato gibi) karşı çıktığı ve hırsızlıkla bir tuttuğu yağmacılıktan, Cumhuriyet Dönemi'nin ortalarından itibaren bir tutkuya dönüşen koleksiyonerliğin izlerini takip ettik. Geç Cumhuriyet döneminde (özellikle MÖ 1.yy) kent Roma'nın bir heykeltıraşi merkezi haline geldiğini gördük. Bu noktada bitirmeden önce Romalıların heykele bakış açısını özetlemekte fayda vardır. Romalılar ilk başlarda heykele yağmalanacak bir obje olarak bakmışlardır. Yağmacılığın bu kadar sıradanlaşmasında politik kaygıların yanı sıra heykelin değerli bir ticari meta olması da etkendir[80]. Romalıların, zamanla heykelin sanatsal değerini kavradıklarını inkâr etmek mümkün değildir; keza heykeli bir statü simgesi olarak gördükleri de söylenebilir. Romalıların belki de heykeli bu kadar benimsemeleri onu bir propaganda aracı olarak görmelerinde yatmaktadır. Heykel, Roma'nın tüm siyasi tarihi boyunca, Cumhuriyet Dönemi'nde generaller, yöneticiler, diktatörler, İmparatorluk Dönemi'nde ise imparatorlar tarafından bu amaca hizmet etmek için kullanılmıştır.

Romalıların heykeli Yunan ile birlikte tanıdığını söylemek yanlıştır. Roma heykeli Etrüsk ve yerel İtalik halkların sanatlarını, Yunan sanatı ile birlikte erittiği potanın ürünüdür. Fakat Yunan heykeli, Romalıların heykele bakış açısını değiştirmiştir. Son olarak Yunan heykelini kavramamızı büyük oranda Romalılara borçlu olduğumuzu vurgulamak isterim. Eğer Romalı patronlar, Yunan heykellerini beğenmemiş ve arzu etmemiş olsaydı, bugün Yunan heykellerinin birçoğunu sadece yazınsal kaynaklardan tanıyacaktık.

---

[71] Lucullus 39.

[72] Bartman 1991: 71-88.

[73] Mattush 2005.

[74] Roma heykeltıraşlığını önemli özelliklerinden biri olan kopyacılık bu makalenin kapsamı dışında kalmaktadır. Konu hakkında bilgi için bkz.: Zanker 1974, Bieber 1977, Vermeule 1977, Pollitt 1978, Ridgway 1984.

[75] MÖ 480 ile 330 yılları arasındaki Yunan orijinallerin kopya edildiği bu stile neo-klasik ya da klasisizm adı verilir. Detaylı bilgi için bkz., Kousser 2008; Pollitt 1986:164 vd.; Smith 2002: 262.

[76] Pollitt 1986: 161; Pollitt 1978: 170-174.

[77] Smith 2002: 262: kopyalar üç kategori de incelenebilir: nobilia opera (üstat heykeltıraşların yaptığı ünlü eserlerin kopyaları), imagines ilustrium (Yunan düşünürlerin portreleri), ornamenta (dekoratif heykeltıraşi). Klasik Dönem eserleri Nobilia opera'yı oluşturur. Diğer ikisi için her dönemden eser kopya edilmiştir.

[78] Yunan ve Roma heykeli arasındaki ilişki için bkz. Anguissola 2015.

[79] Waldstien 1887; Richter 19675: 304-305; Anguissola 2015: 246.

[80] Durugönül 2011: 51 vd.

BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynaklar

Cicero The Verrine Orations, Vol. I. Against Caecilius. Against Verres. Part 1-2, Book 1-2, LOEB Classical Library, çev. L.H.G. Greenwood, Cambridge. 1928.

Cicero The Verrine Orations, Vol.II. Against Verres, Paret 2, Book 3-5, LOEB Classical Library, çev. L.H.G. Greenwood, Cambridge. 1935.

Cicero Letters to Atticus, Vol.I35, LOEB Classical Library, çev. S. Bailey, Cambridge. 1999.

Plinius Natural History, Volume IX, 33-35, LOEB Classical Library, çev. H. Rackham, Cambridge. 1952.

Plutharkos Lives, Vol. II, Themistocles and Camillus. Aristides and Cato Major. Cimon and Lucullus, LOEB Classical Library, çev. B. Perrin, Cambridge. 1914.

Plutharkos Lives. Vol. V. Agasilaus and Pompey. Pelopidas and Marcellus, LOEB Classical Library, çev. B. Perrin, Harvard. 1917.

Plutharkos Lives. Vol.VI. Dion and Brutus. Timoleon and Aemilius Paullus, LOEB Classical Library, çev. B. Perrin, Harvard, 1918.

Polybius The Histories. Vol.6, 28-39. Fragments, LOEB Classical Library, çev. W.R. Paton, Cambridge, 2012.

Titus Livius History of Rome. Vol.6, 23-25, LOEB Classical Library, çev. F.G. Moore, Cambrdige. 1940.

Titus Livius History of Rome. Vol.9, 31-34, LOEB Classical Library, çev. E.T. Sage, Cambridge. 1934.

Titus Livius History of Rome. Vol.10, 35-37, LOEB Classical Library, çev. E.T. Sage, Cambridge. 1935.

Titus Livius History of Rome. Vol.11, 38-39, LOEB Classical Library, çev. E.T. Sage, Cambridge. 1936.

Modern Kaynaklar

ANGUISSOLA, A. 2015.
"Idealplastik' and the Realitionship between Greek and Roman Sculpture", The Oxford Handbook of Roman Sculpture (Ed. E. Friedland). Oxford: 240-259.

BARTMAN, E. 1991.
"Sculptural Collecting and Display in the Private Realm", Roman Art in the Private Sphere: New Perspectives on the Architecture and Decor of the Domus, Villa and Insula (Ed. E. K. Gazda). Ann Arbor: 71-88.

BIEBER, M. 1977.
Ancient Copies: Contrubutions to the History of Greek and Roman Art. New York.

DURUGÖNÜL, S. 2011.
"Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Deniz Yoluyla Yapılan Sanat Eserleri Ticareti", Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu-III 7-8 Nisan 2011 (Ed. F. Demir). Mersin: 51-55.

FAULKNER, N. 2008.
Roma: Kartalların İmparatorluğu (Çev. Ç. Sümer). İstanbul.

KERSHAW, S. 2010.
A Brief Guide to Classical Civilization. From the Origins of Democracy to the Fall of the Roman Empire. London.

KOUSSER, R. M. 2008.
Hellenistic and Roman Ideal Sculpture. The Allure of the Classical. Cambridge.

MATTUSH, C. 1997.
The Victorious Youth. Los Angeles.

MATTUSH, C. 2005.
The Villa dei Papyri: Life and Afterlife of a Sculptural Collection. Los Angeles.

ÖZGAN, R. 2013.
Roma Portre Sanatı I. İstanbul.

POLLITT, J.J. 1978.
"The Impact of Greek Art on Rome", TAPA 108: 155-174.

POLLITT, J.J. 1983.

The Art of Rome c.753 B.C.- A.D.337. Sources and Documents. Cambridge.

POLLITT J.J. 1986.

Art in Hellenistic Age. Cambridge.

POLLITT, J.J. 1990.

The Art of Ancient Greece. Sources and Documents. Cambridge.

RIDGWAY, B. 1984.

Roman Copies of Greek Sculpture. The Problem of the Originals. Ann Arbor.

RICHTER, G. M. A. 1967.

The Sculpture and Sculptors of The Greeks. London.

RUTLEDGE, S.H. 2012.

Ancient Rome as a Museum. Power, Identity, and the Culture of Collecting. Oxford.

SMITH, R.R.R., 2002.

Hellenistik Heykel (Çev. A. Y. Yıldırım). İstanbul.

TEKİN, O. 2008.

Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş. İstanbul.

TEMPEST, C., 2011.

Cicero. Politics and Persuasion in Ancient Rome. London.

VERMEULE, C. 1977.

Greek Sculpture and Roman Taste. The Purpose and Setting of Greaeco-roman Art in Italy and The Greek Imperial East. Ann Arbor.

WALDSTEIN, C. 1887.

“Pasiteles and Arkesilaos, the Venus Genetrix and the Venus of the Esquiline”, The American Journal of Archaeology and of the History of Fine Arts. 3/1-2: 1-13.

ZANKER, P. 1974.

Klassizistische Statuen: Studien zur Veranderung des Kunstgeschmacks in der römischen Kaiserzeit: Mainz.